

הרב ד"ר מרדכי הלפרין

דם טבורי – בסיס לדיון הלכתי

מאמרו המסכם של פרופ' מנחם שלזינגר – השתלת דם טבורי¹, מציג לפנינו את המצב הרפואי העובדתי של פוטנציאל השימוש בדם טבורי להצלת חיים. תוצאה מיידית של הפוטנציאל הזה היא הגדרת תרומת הדם הטבורי כמצוה חשובה של הצלת נפשות, כפי שנקבע בגילוי הדעת ההלכתי לתמיכה בבנק הציבורי המנוהל על ידי "דור ישרים", מנשר עליו חתמו לאחרונה גדולי הפוסקים². על בסיס זה יש לדון בכמה שאלות הלכתיות, חלקן פשוטות יחסית וחלקן מורכבות עד כדי כך שההכרעה בהם מסורה לגדולי הפוסקים (ראה נודע ביהודה מה"ת, חיו"ד פח). השאלות נוגעות הן לסוגיות שבין אדם למקום והן בסוגיות של בין אדם לחברו.

דוגמה לשאלה של בין אדם למקום היא שאלת השבת. האם מותר לקחת בשבת דם מחבל הטבור למאגר ("בנק") הפרטי או הציבורי.

בעצם התהליך של נטילת הדם מחבל הטבור אין הכרח לעבור על איסור מלאכה בשבת³. אע"פ כן, אין בכך כדי להתיר את התרומה, עקב הרישומים ופעולות נילוות לנטילת הדם, בהם תמיד או כמעט תמיד, כרוכות מלאכות שבת מן התורה. השאלה ההלכתית היא האם עצם העובדה שיש לפנינו חולים שיש בהם סכנה הנזקקים לתרומת מח עצם להצלת חייהם, ואשר תרומת הדם הטבורי עשויה להיות התרומה שתציל את חייהם, האם מצב כזה מתיר את חילול השבת הכרוך.

וגם אם הדבר נכון לגבי בנק ציבורי, לכאורה הדבר איננו נכון לגבי בנק פרטי, שכן הסיכוי שהדם הטבורי יציל בעתיד את התורם הוא נמוך ביותר, ובמצבו הבריא של היילוד התורם, בודאי הוא לא מוגדר כחולה לפנינו.

השאלה נעשית מורכבת יותר אם הבנקים הפרטיים יעמידו את הנתונים של הדמים האגורים בהם לרשות הציבור, כך שאם תימצא התאמה בין חולה לבין מנת דם טבורי במאגר הפרטי, ניתן יהיה לפנות לבעלי הדם בבקשה לרכוש מהם את הדם אותו אגרו מלכתחילה עבור עצמם.

האם מצב כזה אמור להתיר את נטילת הדם בשבת גם עבור בנק פרטי?

1. לעיל עמ' 95-109.

2. מובא להלן עמ' 114.

3. הרב יוסף איתן, איסוף דם מחבל הטבור לאחר לידה, תחומין כ"ה, (מכון צומת, אלון שבות, תשס"ה) עמ' 79-87.

בתחום של בין אדם לחברו עולה שאלת הפסד התועלת ליילוד מחיתוך מושהה של חבל הטבור. הולכים ומצטברים נתונים רפואיים המצביעים על יתרון בהשהיית החיתוך של חבל הטבור על מנת לאפשר ליילוד ליהנות מדם חבל הטבור. להלן עמ' 115-129, מובא מאמר מקיף על המשמעות המוסרית וההלכתית של התפתחות רפואית זו.

כאשר בעבר הברירה היתה בין זריקת השליה על הדם הטבורי שבה לבין תרומת הדם הזה לבנק ציבורי לשימור – ברור שהיתה עדיפות, מצוה ואפילו חובה למתן התרומה.

אולם אם מתברר שהברירה איננה בין זריקת הדם לבין נתינתו לבנק, אלא בין השארתו לטובת היילוד עצמו, לבין ויתור על התועלת הזו לטובת מתן התרומה לבנק הציבורי, המצב כבר איננו כל כך פשוט.

השאלה היא האם מדובר **בפגיעה** (קלה) ביילוד לשם הצלת חיים, או **במניעת תועלת** קלה מן היילוד לשם הצלת חיים. וההבדל ההלכתי כאן יכול להיות מכריע לדעת חלק משיטות הפוסקים.

הדיון הרפואי/הלכתי כבר החל. הבמה פתוחה לפני לומדים ומורי הוראה. המשך הדיון, אמור להתקיים בעז"ה בחוברות הבאות.

מקור: אסיא פג-פד עמ' 20-21 (2008).